

På flukt i en verden med stengte grenser

Taler

Tomm Kristiansen

Dato

22 oktober 2020

Sted

Kristiansand

Omstendigheter

Lilletun-forelesningen

- 1 Det var blitt 1956, og det var jul, elleve år etter den annen verdenskrig. Det gikk bedre. Ungene hadde fått leker og ski til jul, dampmaskiner og puslespill, votter og vanter. Men det var ikke fred i Europa, for en mor hadde lest i Fedrelandsvennen at det var kommet flyktninger til Kristiansand. Sovjet-
- 5 unionen hadde okkupert Ungarn, og oppstanden mot overgrepet var slått ned. Halvannen million ungarere rømte over grensa til Østerrike, og noen var kommet hit. De ble innlosjert i uthus og hytter og gymsaler. De kom som familier og de hadde ikke mye i kofferten.

10

- Kvinnen hadde lest om dem, og første juledag gjorde hun som en del andre mødre som også hadde lest om flyktningene. Hun satte seg ned med ungene og
- 15 fortalte om flyktningbarna som ikke hadde fått noen julegaver. «Men dere har jo fått så mange. Kanskje dere kunne dele?» Så barna hennes delte haugen, og pakket inn igjen den ene halvparten.

20

I ei køyeseng av jern i en gymsal i Kristiansand satt en gutt fra Ungarn, Peter het han, og så forundret på lekene han hadde fått. Hvor kom de fra? De voksne sa det var fra norske unger. De hadde delt det de hadde fått til jul.

25

30 Så går det et tiår, og Kina forgriper seg på Tibet. Oppstanden blir slått ned,
Dalai Lama rømmer til India, og folket følger ham. De flykter videre og noen
ender i Europa som flyktninger. I 1964 kom 31 gutter med danskebåten til
Oslo. De skal bli norgesberømte som «de tibetanske flyktningene». De blir tatt
35 imot med hornorkester ved brygga og ført til Oslo rådhus. Der blir guttene
bukket inn av ordfører Rolf Stranger som kunne by på brødsiver med ost og
norsk melk. Så blir de sendt til en ledig tømmervilla på Tranberg ovenfor
Gjøvik, hvor de bodde. De gikk på skole og de gikk på ski. De lærte norsk og
diagonalgang.

40

Så går ti nye år i etterkrigens Norge, og Studenterlunden fylles av pakistanere.
De var riktignok ikke flyktninger, men like fremmede. Pakistanerne hadde tatt
45 seg til Europa for å skaffe jobb. I helgene samlet de seg de langs benkene
oppover Karl Johan. Det var meget eksotisk og fargerikt, og de oppførte seg som
om de var i Karachi. De babla i vei, som vi sa om deres språk. Vi visste ikke om
urdu. Og de fikk jobber vi ikke ville ha. Etter kort tid ble noen av dem portører
på Ullevål sykehus og trillet pasienter til og fra operasjonssalene. Ingen av oss
50 ante at ungene deres - tretti år senere - skulle dukke opp på det samme
sykehuset, som kirurger.

55

Om de var flyktninger eller innvandrere: Vi hadde gjestfriheten i blodet. Og det
har vi, tross sterke motkrefter, fortsatt. Vi var flyktningers beste venner,
oppflasket på Marte Svennerud, Bergprekenen og Gro Harlem Brundtland. Det
var typisk norsk å være god.

60

Vi var et uskyldig land. Fritt for rasisme, om vi ser bort fra samene. Vi var uten
65 etnisk diskriminering, om ser bort fra sigøynerkollektivet på Ekeberg. Vi var
uforstående til at et land vi elsket, USA, hadde lover som plasserte svarte på egne

busser og skoler. Rasediskrimineringen i dette lovede landet var uforståelig, så vi
ga i 1964 Nobels fredspris til borgerrettighetsbevegelsens leder, Martin Luther
70 King, så han kunne rydde opp. Det var han som «had a dream» vi alle delte, og
som fikk avskaffet de rasistiske loven, før han ble skutt fire år senere.

75 Vi var på hans side, og vi er en humanitær stormakt. Om vi ser bort fra
slavehandelen mellom Afrika og de karibiske øyer, som vi var en del av.

80 Vi har vært rasismens motgift, om vi ser bort fra begeistringen for rasehygiene
og målingene av langskaller og kort skaller. Den berømte fremskrittets
helsedirektør, Karl Evang skrev i 1934 at «de arvemessig, biologiske
85 mindreverdige» burde steriliseres. Det gjaldt å begrense dårlige arvebærere.
Evang var en hedersmann fra Arbeiderpartiet.

90 Vi er godhetstyrannene som vet andres beste, bortsett fra at Barnetimen på
seksstallet sendte en hørespillserie om de hvite overmenneskene Stanley og
Livingstone og deres svarte bærere, fremstilt som idioter.

95 Men alt dette har vi lagt bak oss. Vi er de rene og ranke, som vant krigen, som gir
fredspriser til rasismens banemenn, som er barnebarn av Fridtjof Nansen og
100 sønner av Erik Bye.

105 Vi bærer gjerne på gullstol dem som har sloss for ytringsfrihet og rettferdighet,

og som til slutt måtte rømme.

110

Flyktningene, jeg vet hvem de er. Jeg kjenner deres navn. De har fortalt meg sine historier. Jeg vet om deres drømmer.

115

120 Hun står ved Chad-sjøen og har mistet sin datter til Boko Haram. Mannen er drept, hun har noen unger rundt seg. Farer truer over alt. Hun har passert en grense, men har ikke pass. Og verden bryr seg ikke om henne.

125 Han er femten og bor tett med familien i Kenya. Somalisk flyktning. Han ble det fordi militsgrupper ødela det landet han skulle vokse opp i. Han eier ingen ting som kan bli til noe. Bortsett fra en mobiltelefon og et kontantkort.

130

I Sør-Sudan kommer en kvinne med to barn til en matstasjon Bahr el Ghazal. I fjor var hun lærer og en attraktiv dame. Ungene hennes døde på veien. Jeg ser hun kommer med to foreldreløse unger hun fant på veien. Hun får aldri noen
135 flyktningstatus. Hun har ikke rømte langt nok. Men hun er sulten nok.

140 På trappa til universitetet i Cape Town sitter en gruppe studenter fra Kongo og Nigeria. De leser statsvitenskap i verdens vakreste by, men kommer seg ikke hjem.

Jeg finner dem overalt. De blir fraktet langs en smuglerrute gjennom Mali for å havne i Libya, og kanskje komme over Middelhavet. De har et kart og en drøm
150 om å finne en trygg havn et sted i Europa. Andre håper at krigen må ta slutt, så de kan komme seg hjem.

155 På Mortensrud treffer jeg en familie fra Marokko. De er så vakre og velkledd. I mer enn et år har de sittet her. Foreldrene med akademisk utdanning. Skarpe tenåringsdøtre. Men ingen trenger dem i verdens rikeste land. Her på asylmottaket er de intetanende om at mennesker her i landet ser dem som sleipe
160 lykkejegere.

165 Jeg vet om noen ekte lykkejegere! De var mange, de var norske og de var 800.000 til sammen. Det var attenhundretall og de skulle til Amerika. De var fattige og undertrykte, eventyrlystne og nevenyttige. Og bare hver fjerde flyttet hjem igjen.

170

De gjorde forresten alt det som vi bebreider dagens flyktninger og asylsøkere for å gjøre. Edvard Hoem har beskrevet dem i sine utvandrerromaner i tre bind, og
175 han skriver om egen slekt. De hadde ingen planer om å gli inn og bli en del av samfunnet de var kommet til. De bygget egne kirker. De opprettet egne menigheter. De gjorde en ære av å snakke norsk. De holdt på matskikkene hjemmefra. De menget seg ikke med folk, om de ikke måtte, men holdt seg til mennesker de kjente slekta til. Lutefisk og lapskaus, strikkekofter og lefse,
180 salmeboka og Pontoppidan. Det er dette vi i dag, 150 år senere, ærer dem for og holder jubileer for. De tok vare på sin kultur. Etter hvert, noen generasjoner senere, ble disse lykkejegerne fullverdige amerikanere.

USA tok 800 000 nordmenn, to millioner irer; Ja de skapte en smeltedigel av mangfold og forskjellighet, og ble en suksess. Helt til de nå møter forfallet under
 190 et motsatt slagord «America first». Hvor mange har vi plass til? Vi er fem millioner mennesker med tretten kvadratkilometer til hver. Tomme asylmottak og forsamlingslokaler, ledige leiligheter og hybler, forteller ordførere oss. Hvor mange?

195

Og hvem skal komme til dette eventyrlandet Soria? Er det ... Moria? Vi har fått deres lidelser inn med teskjeer, fra Aylan med blå shorts og rød skjorte som lå
 200 druknet på stranda, til skrekkens blikk fra dem som berger seg i land. Fra de syke rallende i Moria, de skrikende fødende, lekende barn som har en stein i hjertet, ungdommer som lengter etter skole og kjærlighet og annenslags spenning. Vi kan ikke si at vi ikke visste. Og de kunne ikke ane at det rike Europa hadde overlatt hele ansvaret til sin fattige greske fetter.

205

Hvem i Soria skal ta Moria?

210

Du har hørt argumentene for at femti er nok. Kommer det flere, vil ryktene gå
 215 og de vil storme oss i tusenvis. En dominoeffekt som knapt noen forsker går god for.

220

Send dem hjem! Ja, har du sett bildene av syriske byer? De ligner Berlin i 1945.

225

Send dem til nærområdet! Ja, du mener de tyrkiske flyktningleirene?

230

Men hvorfor akkurat Moria? Det finnes da like stor nød overalt. Det stemmer, men hvilken annen leir skal inn om Moria skal ut? Er det monsterleirene for dem som har rømt fra Al Shibaab? Eller de som har flyktet fra Boko Haram? De
235 som sitter i armodets og voldens leirer i Libya? Jeg har ikke sett noen forslag. Det finnes alltid noen som har det verre. Men er ikke Moria ille nok?

240

Hvilke krav skal vi stille til oss selv. Skal vi være generøse? Rause? Barmhjertige? Solidariske? Nestekjærlige?

245

Ingen av delene. Vi skal være: strenge. Det er hovedordet for vårt syn på flyktninger. Siden kom «rettferdig» til som sidebegrep. Selv Arbeiderpartiet mente det fikk holde, helt til de sminket hensikten med kompromissordet
250 «human».

255 Jeg savner Jon Lilletuns buldrende, raise røst i denne forknytte retorikk. I 2004 satte kommunalminister Erna Solberg tall på hvor mange kvoteflyktninger vi kunne ta. 750, og ingen flere. Hun halverte antallet vi pleide å ta. Jon, som var parlamentarisk leder i KrF fnyste. «Jeg doubler!» Begrunnelsen var at det var blitt flere flyktninger. Og så, et uimotståelig argument: Det kommer flere
260 asylsøkere til Norge. Derfor har vi - må vi ha - ledig kapasitet. I Jons verden kunne det ikke være et Soria uten Moria.

I striden om hvor mange som skal få sin søknad behandlet høres det ut som vi kan bestemme det selv. Etter FNs flyktningkonvensjon har enhver flyktning rett til å få sin søknad behandlet. Deler av vår flyktningdebatt er derfor unødvendig, uopplyst og grenseløst umoralsk..

275 Flyktningene kom til Europa. Vi så reportasjene med horder av fattige mennesker fra Midtøsten. De fleste rømte fra en skrekkens borgerkrig i Syria. Strømmen over Middelhavet brakte Europa er i krise.

Nei, den gjorde ikke det. Det var flyktningene som var i krise. For det var ikke mange ansvarsbevisste statsledere på jobb det året. Men Angela Merkel var hjemme og sa hun kunne ta en million. Flyktningene vasset i myrer, klatret over gamle murer og under nye gjerder. Østeuropeiske land pusset opp sin nasjonalisme og ville holde landet fritt for utøy.

Flyktningene kom etter hvert hit, også, selv om vi var lengst unna. Vi satt helt stille i båten, i håp om ikke å bli oppdaget.

Syriakrigen drev 11 millioner på flukt. La oss snakke om nærområdene. De tok fire millioner. Libanon fikk halvannen million, det vi si at hvert fjerde menneske som bor i Libanon er en flyktning fra Syria, og de skal bli der lenge. Hvor stabilt er det for et samfunn som sliter med demokratiet? Hvordan er det å bo i telt når

det snør?

305

400 000 er på vei til Europa. Tenk på et fruktfat av syriske flyktninger der Tyrkia, Jordan og Libanon har tatt sine. Da er det en epleskrott igjen som skala til Europa og fordeles blant femti land. Kan vi klare det? Uganda har tatt imot
310 halvannen million. Det har også Bangladesh, det har Sudan. Og det har Etiopia.

315 Det er der jeg treffer dem, på grensa mot Eritrea. Et autoritært regime truet med å fange ungdommer gatelangs og innrullere dem i en militærtjeneste som kanskje vil vare i tjue år. Det var en form for slavearbeid, kasernene likner på fengsler, og i arrestene sitter folk som hadde sagt og skrevet for mye. Her hadde syttenåringene sittet i tre år. De spilte fotballspill og de spilte i band, for
320 hverandre. De fikk undervisning, men hva skulle de bruke den til? Grensa hjem var stengt, og de kom seg ikke videre. De var til oppbevaring. Alle dager var like. De vokste opp og fikk kjærester, til ingen nytte. De savnet søsken, men visste ikke om hverken mamma eller pappa. De var i det nærområdet som noen av oss har sagt at det er der vi skal hjelpe dem.

325

De hadde drømmen om å bli til noe, men de kunne ikke dra hjem. Etiopia ville
330 ikke bruke dem til annen enn fyll i en flyktningleir med solid gjerde. De drømte om Europa, men de hadde ingen far eller bestefar å diskutere med. Dette store livsprosjektet måtte bli til i lavmælte samtaler. De hadde reiseruta i hodet, de visste hvor de skulle dra. De skalv når de tenkte på risken, og de hadde vurdert fluktrutene over Middelhavet. Men turde de det? Hvordan krysser du Sahara?
335 Jeg orket ikke å fortelle dem hva folk i paradiset de ville til, kalte dem. Lykkejegere.

I Libanon er de hvite plastteltene med FN-logo sirlig plasser, så langt øyet rekker. De har rømt av fare for sitt liv. Her sitter de, stuert sammen i vinterens kulde og sommerens hete. Ørkesløst, halve slekta fyller opp. Det blir konflikter i
345 trange telt, det blir misnøye. Det er matkøer, vannkøer, dokøer, sykekøer. De er uenige om hvordan leiren skal styres. Her er ulike politiske meninger det blir spenninger av, noen griper til nevene, andre til våpen. Livet i en flyktningleir får ikke fram det beste i folk.

350

For det er her, i nærområdet, de skal hjelpes, hele menneskehavet. Det er best for dem, og best for våre penger.

355

Det var Fremskrittspartiet som kom med denne løsning, å hjelpe dem der de er.
360 Det humanitære regnestykket var enkelt. For summen av en flyktning tatt hjem til Norge, kunne vi heller hjulpet ti ganger så mange. Å hjelpe dem i nærområdene ... hvorfor hadde ingen tenkt på det før?

365

Å hjelpe folk der de er har vi faktisk gjort i snart to hundre år. Den første som
hjalp dem der de var, var Misjonsselskapets første misjonær Hans Schrøder, som
i 1843 dro til Zululand. Det tok riktignok 14 år før den første zulu ble frelst,
370 men i mellomtida helbredet han sykdommer, bygget opp helsevesenet, lærte dem å lese og skrive. I tillegg fikk de sin første grammatikk. Der etter Madagaskar, og så halve Afrika. Til og med Kina og Santalistan. Deretter kom de humanitære organisasjoner. Røde Kors startet tjue år senere med å trøste og bære skadde ut av krigssoner. Så kom flyktningsrådet, Folkehjelpa, Redd Barna,
375 Kirkens Nødhjelp, Fredskorpset, hele rekken av humanitære organisasjoner. I 1968 kom Norad med langsiktige utviklingsprosjekter for at de selv skulle få skape et godt liv nettopp der de bodde. En prosent av brutto nasjonalproduktet skal gå til den typen arbeid.

Men det er ett parti som hele tiden, bastant og hardnakket, har gått imot. Det er
385 det partiet som sier vi skal hjelpe dem der de er. Fremskrittspartiet har
bekjempet denne sløsing med skattebetalernes penger som heller skulle gått til
syke og ensomme gamle. Partistifteren Anders Lange kalte offentlige
bevilgninger til bistand for «negerskatt». Han ville ikke gi penger til «svarte
banditter». Der har du tankegodset til dem som i dag ber oss om å hjelpe dem
390 der de er.

395 Jeg har vært «der de bor». Jeg har sett flyktningleirene som vi har budt dem
som har rømt fra krig og konflikt, fattigdom og sult, flommer og tørke. Gjørme,
køer, sykdommer, gråt og tenners gnidse. Jeg har aldri sett verden by dem et
samfunn med gater og kloakk, og skoler og arbeidsplasser og et hjem. Og ingen
ting er permanent, bortsett fra deres ulykke. Hvor er den millionbyen som
400 Libanons flyktninger hadde trengt?

405 I Kenya fant jeg hundretusener stuert sammen i en leir for vettskremte
flyktninger fra Somalia. De hadde gjort det beste ut av det. Driftige kvinner drev
småforretninger. Mennene var smeder og snekkere. Ungene gikk på
bambusskole, her var kirker og moskeer. Her var mye bedre enn hjemme i
Somalia, men det var bare en plastduk til naboen, ei vannkran nede i veien. Det
410 var intet liv.

415 Men de visste hvor de skulle. De skulle hjem igjen, til Baidoa og Mogadishu, til
en åker utenfor Kismayo eller lenger nord. Hjem, det var meningen med å være
her. Det er meningen for de fleste flyktninger, å komme hjem. Men noen få

desperate kan ikke det. Det er for farlig å vende hjem. De hadde vært politisk
420 aktive eller hadde vært farlige journalister. De drømte seg videre til Europa.
Noen ganske få. Så ble de veiet og funnet tung nok av FN. De ble
kvoteflyktninger etter flyktningkonvensjonen av 1951, dvs. personer «som har
flyktet fra sitt land og har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase,
religion, nasjonalitet, politisk overbevisning eller medlemskap i en bestemt sosial
425 gruppe, og som ikke er i stand til, eller, på grunn av slik frykt, ikke villig til å
påberope seg sitt lands beskyttelse.» Så finnes det noen andre, som har berget
seg ut av krigen. Eller de redde, tynne, slitne tenåringer som driver gjennom
Asia, Afrika eller Europa på jakt etter FNs godkjenning.

430

Jeg har hørt hvordan de blir omtalt. De er slu sjarlataner med en ennå sluer
familiefar som har sendt dem ut på en farefull ferd blant miner og
435 menneskesmuglere, og som har ett mål. Å komme seg fram til matfatet og så
vinke resten av storfamilien over. Det er de som vil ruinere oss. De koster for
mye. Velferdsstaten klarer det ikke. OK, da. La oss ta 3000, som et kompromiss.

440

Men ordførerne vil ha flere. Herbergene står tomme og det er plass i et land med
ti tusen milliarder kroner på bok og med et helt apparat til å integrere dem.

445

Men de vil jo helst ikke hit. De vil helst hjem, og noen av dem dra etter hvert
hjem. Når krigen er over og de kan bygge opp landet og familien med penger de
450 har tjent her. Da kan de også sette seg ned med nye slekter og fortelle spennende
historier om den gang bestefar var med og frigjorde landet.

455

Kanskje er de helter, men det ble de aldri her. Vi har våre egne krigshelter. De

andre, har jeg lest trodde de ville bli inn i landet på gullstol av godhetens tyranner som skal sy puter under armene. Landet hvor du slipper å jobbe.

460

Men koster de ikke millioner? Jo, de gjør det. Akkurat som nordmenn. Men i
gjennomsnitt koster flyktninger i løpet av et livsløp mer. Det vet vi. Sivilisasjon
og anstendighet koster. Av den som er meget gitt, skal der meget kreves. Det er
det moralske regnestykket som skiller oss fra dyrene.

470

Det destruktive synet på flyktninger tilhører noen få, men deres uredigerte adgang til internettets mørke kommentarfelt får dem til å høres tallrike ut.

475

Derfor er jeg forbauset over hvilken vennlighet flyktninger og asylsøkere tross alt blir møtt med, når man i tillegg ser hvilken negativ omtale de får i
redaktørstyrte mediene. De knyttes alltid til problemer, som annerledes
oppførsel, rare kulturuttrykk, delt svømmeundervisning, hijab, jihadisme, radikalisering.

485

Når vi får anledning, viser vi at net trollene er de få: For fem år siden, under det vi kalte flyktningkrisa, strømmet flere busslaster til asylsenteret på Tøyen i Oslo, der jeg bor. Hvem tok imot dem, bortsett fra kommunen? Det var frivillige fra
hele byen, de kom fra øst og vest for Akerselva. De hadde parafinovner og pizza, lammekoteletter og ulltepper. Det var spontant, folkelig og omfattende. Det var vinter og de var dårlig kledd. De satt i utendørs køer og brukte all den engelsken de hadde fått med seg, i samtaler med gjennomsnittlige nordmenn.

495

Vil du ha muslimer som nabo? spør meningsmålerne. Etter å ha lest alle de
 505 negative reportasjene om deres avvikende adferd, er det kanskje ikke rart at noe
 er skeptiske. Du har lest om moralpolitiet på Grønland, gjengslagsmål på
 Tøyen, somaliske kvinner som er analfabeter, menn som tukter sine døtre,
 tvangsgifte, koranskoler i Djibouti og forbud mot å dra på leirskole. Det er bare
 dager siden Siv Jensen beskrev innvandrerfamilien, og hva de driver med:
 510 søskenbarnektenskap, omskjæring, tvangsekteskap, en ukultur som ikke hører
 hjemme her. Grove overgrep, fratas muligheten for frie liv. Sånn vil vi
 naturligvis ikke ha det.

Og sånn har vi det heller ikke, vi som bor midt blant dem. Hva er sant, og hva er
 løgn? Spør de som bor der. Spør meg. Jeg bor midt mellom Tøyen og Grønland
 i Oslo, to fargerike, vibrerende, energiske bydeler i Oslo. Her er mange med
 520 doktorgrad, og her er mange fattige. Det er flere muslimer enn kristne.
 Grønland menighet er for de få. De tre moskeene er for de mange. Det var her
 Dagsrevyen viste en reportasje om vold og knivstikking på t-banen. De hadde
 jobbet med reportasjen i et halvt år. Det skjønner jeg godt, for jeg tar t-banen to
 ganger om dagen, tidlig og sent, og har aldri sett en kniv. Jeg har lest i
 525 Aftenposten om moralpolitiet her, men muslimjentene jeg kjenner har aldri sett
 dem. Selv om de kan melde om en streng far og ei mor som misliker miniskjørt.

Det som plager dem mest, er noe annet. Nyhetsformidlingen. Alt som handler
 om terror og brutal ondskap, handler også om islam. De føler seg maktesløse.
 Jihadister har da ikke noe med islam å gjøre. Like lite som Ku Klux Klan er
 uttrykk for kristendommen. Å få det fineste du vet om, din tro, tilgriset av gale

menn, er så krenkende.

540

Så snakker vi om de nære ting, hva som skjer rundt hjørnet, om de usunne holdningene i innvandrerfamilier. Døtrene forteller. De sukker over strenge regler for påkledning, press om å unngå norske gutter, oppfordring til et strengt muslimsk liv. De føler seg krenket over hva egne voksne kan si om deres
545 fornorskede livsform med dongeribukser og russefeiring. De fører en kamp, i virkeligheten for noe som likner «norske verdier».

550

Hva som griper meg er gjenkjennelsen. For dette er jo vår egen ungdomskamp, vi som har levd en stund. Vi husker godt den tid da mor skulle være hjemme og far skulle bestemme hvem vi var sammen med. Min oppvekst i bibelbeltet var uten kino og danseskole, uten verdslige gleder og underholdning som kunne
555 skape avstand mellom oss og Gud.

560

Samtalene fra trange, barnerike leiligheten på Grønland og Tøyen og Holmlia er et ekko fra egen oppvekst. Det er den samme historie, og derfor vet jeg hva som kommer til å skje. Annen og tredje generasjons innvandrere vil finne sin norske livsform, tilpasset det liberale samfunnet og husfreden hjemme. Det er likevel en lang reise og en tung kamp de fører, og de fortjener vår oppmerksom, de
565 skamløse jentene, Sana fra Skam som sto opp for muslimske verdier, Faten al-Hussaini, som tok oppgjøret med jihadistene, som Fatima fra Steinkjer som ba Hans Rotmos slutte å sammenligne innvandrere med skadedyr.

570

Flyktninger har langt å gå, og de er ikke framme når de er kommet fram.

Selv ser jeg den lange veien nye landsmenn har å gå for å finne fram til den norske væremåten mellom kvinner og menn. Jeg merker det hver gang jeg
 580 drikker te med en student i hijab på Grønlands mange fortausserveringer. Blikkene veksler fra undring til skepsis. Hun håper at det ikke dukker opp en bror eller onkel. Men det er den veien de skal gå, generasjon etter generasjon, for å bli nyttige og passende bindestreksnordmenn. Og de må medgi at det sitter langt inne å kritisere sin egen religion. Det har vel mang en troende kristen også
 585 kjent på.

590 Og noen etniske nordmenn trekker et lettelsens sukk hver gang de treffer en muslim som har oppgitt islam og kan ta seg en øl, som river av seg hijaben og dropper uvanen med å vende seg mot Mekka. Den perfekte muslim, veltilpasset i det gudløse moderne Norge, er han som har gitt opp sin tro. De er våre favorittinnvandrere. Ja, Carl I. Hagen vil ha dem assimilert. De skal bli akkurat
 595 som oss. Det er like enkelt som å utslette samer.

600 De pakistanerne som kom hit på syttitallet var velkomne som billig arbeidskraft. Men var det noen som tenkte på at hver av dem var et helt univers med en helt annen kultur, religion og væremåte? Ingen av oss tenkte at de skulle ha plass som seg selv.

605

I Cape Town blir jeg slått av det asiatiske kjøkken, den særegne orientalske arkitekturen, de mange moskeene og eksotiske menn i hvite kjortler på en
 610 fredag. De som skapte dette, er etterkommere av slavene østfra. De kom hit som gratis muskelkraft for to hundre år siden, men brakte samtidig med seg en hel verden.

Vi krever av dem som kommer hit, at de skal respektere menneskerettigheter, ytringsfriheten, retten til å ha - eller forkaste - en Gud, og kvinner skal ha samme
 620 rettigheter og roller som menn. Dette er universelle menneskerettigheter de må vende seg til, men det har da innvandreringdommen for lengst gjort. Så får vi gi foreldrene deres litt tid, og uro på veien.

De skal integreres, og lære seg den norske væremåten. De skal lære seg språket vårt og behandle folk som nordmenn flest. Og det er jo det de planlegger, men de vil også være seg selv.

Jeg ser for meg det fargerike Norge som kan likne på det regnbuelandet
 635 erkebiskop Desmond så for seg i Sør-Afrika da apartheid var over. Forskjellene som delte dem i svart, farget og hvit var ikke splittende. De var forskjellene som gjorde dem litt rikere.

Fremmedengstelige nordmenn har bladd i Koranen og funnet ut at Mohammed var gift med en niåring. De har lest om forherligelse av krigen og hevnen. Hvordan kvinners menneskeverd knuses under menns hæler.

Men har de lest Bibelen like nøye, disse tilhengere av «våre kristne verdier»? Vet
 650 de at Gud gjorde en trettenåring gravid? Har de lest om syndefallet, da Gud drukner alle bortsett fra Noa, historiens første folkemord?

655

Og hevneren Gud... Patriarkene hadde like mange koner som Mohammed. Det gamle testamente forteller om både voldtekter og overgrep.

660

Måtte disse nye skriftlærde blant oss en dag snuble over hva som skjer innenfor det intellektuelle euro-islam som nettopp jobber med å finne den vestlige
665 utgaven av deres religion, slik vi engang måtte gjøre med vår ørkenreligion. Den kom hit via Aten og Roma. Og Jesus ble nordmann. En dag kommer Mohammed fra Grønland.

670

Det er det ikke alle som tror på. Siv Jensen frykter islamiseringen. De vil ta over. De vil ikke ta til seg norske verdier. De passer på at ungene ikke skal bli for norske. Islamiseringen er dette marerittet der «det norske» blir borte. For
675 muslimene har ikke tenkt å bli protestanter. De tror mer på Allah enn nordmenn tror på Gud.

680

En pussighet i debatten om behovet for å verne norsk kultur mot utenlandsk påvirkning er at den er reist av Fremskrittspartiet. Det var derfra forslaget kom om å bygge om Nationalteatret til kasino, kutte støtteordningene til norske kunstnerne og nedlegge Norsk Kulturråd. Men nå vil de berge norsk kultur
685 etter presset fra de fremmede.

690 La meg minne om hva vi selv har stått for, og kalt norske verdier. Samboerskap,

som vi tar for gitt, var straffbart fram til 1972. Det var også homofili. Jesuitter, altså slike som pave Frans, hadde inntil 1956 ikke adgang til Norge. I grunnloven hadde heller ikke jøder adgang, og det tok oss hundre år å innvilge stemmerett for kvinner.

695

700 Vi skal heller ikke glemme at mange mannssjåvinistiske oppfatninger og reaksjonære holdninger som nye landsmenn har bragt hit; dem hadde vi selv til langt ut på sekstitallet.

705

Men hva er norsk kultur? Nesten intet av det vi holder som norsk er fra Norge. Det er kommet til oss utenfra. Vi har aldri vært for oss selv. Bunaden fikk vi fra Tyskland, hovedmotivet i rosemalingen er akantusblomsten fra Nord-Afrika. Den slynger seg rundt boller og fat. Selbuvottenes motiv kommer fra India. Grunnloven ble til etter den franske revolusjon. Der ligger inspirasjonen og ideen, teksten og tanken. Bokstavene fikk vi fra latinske land, vi risser ikke runer. Algebraen kom fra Jemen, de løste ligninger mens vi drakk mjød. De ga oss også den norske av alle drikker, kaffen. Anorakken er grønlandsk, kiosken og yoghurten kommer fra Tyrkia, tomaten fra Mexico. Pyjamasen er fra India. Vi danser tyrolervals og brasiliansk samba og til nød argentinsk tango, men det ser veldig norsk ut. Ja, selv nasjonalsymbolet, løven, er fra utlandet. Det har aldri vært løver i Norge. Vi kunne jo valgt elgen.

720

Alt dette har vi tatt til oss, vridt og vrent på det, og gjort det norsk. Nå er vi inne i en ny epoke, med impulser fra nye landsmenn. De står omtalt i avisene, men knapt som annet enn nye samfunnsproblemer. Men skulle vi heller sett etter hva de kan berike oss med? Jeg kjenner dem, for jeg bor der de bor. De har en arbeidsbegeistring som er oss ukjent. De har et familiesamhold vi kunne trengt litt av. De setter krav til ungene sine om lekser foran underholdning. De er vant til en disiplin våre unger ikke hadde tatt skade av. De gangene jeg ser en

725

positivt ladet reportasje om innvandrere, handler det om at de er blitt norske, at de har tilpasset seg og lagt sin kultur og raritet til side. Jeg savner oppmerksomhet om det de faktisk tilfører vårt samfunn, ut over karry og hvitløk: Det buldrende sosiale livet, den levende musikken, umiddelbarheten i gatespråket. Alt dette de ikke tør slippe løs, av hensyn til en kritisk omverden de vet ser ned på alt som er deres. Kanskje er det derfor at muslimske kvinnelige studenter har tatt på seg skautet, i ren trass og frigjøring fra vårt krav om de må bli som oss.

735

740

For det er dette som provoserer noen, annerledesheten. De andre skikkene, de andre meningene. Vi har jo levd alene her oppe, og ikke vært vant til å ha andre innpå oss. Det mangfold vi kan sjarmeres over i New York og London, vil noen gjerne slippe her.

745

750

Men det finnes ikke lenger utviklede land hvor det bare bor en rase. Det er en smertefull prosess. Særlig for oss som trives best hjemme. Bare regnbuenasjoner er siviliserte. For hør på dette:

755

Om halvannen måned går det ut et rundskriv fra skolene i Gamlebyen i Oslo til foreldrene om den årlige julegudstjenesten som Grønland kirke inviterer til. Dit går nesten all, og de fleste av dem er muslimer. Det er imamens sønn som leser juleevangeliet, det finnes i to utgaver, Bibelens og Koranens. Der, i kirken, skal de synge alle julesangene og de skal ha julespill med Josef og Maria. De har vært hjemme i skapet og funnet helt autentiske plagg. Jesus er ingen fremmed, forteller mødrene meg, der de sitter på bakerste benk og tørker tårene. Han er en av profetene.

760

765

770

Flyktning. Det har vært selve hedersordet i Norge. Det var dem som dro til Sverige under krigen med fare for eget liv. Det var dem som i armod over hele Europa ble hjemløse under krigen, og de vi så bilder av i avisene. De fylte våre hjerter, og vi hadde denne lange historien med Fridtjof Nansen som utstøtte et
775 eget pass til 400.000 statsløse i mellomkrigstida. Willy Brandt var vår fornemste flyktning under krigen og vi ga ham et norsk pass, og noe senere: Nobels fredspris..

780

Hvor kom denne norske omsorgen for flyktninger fra? Hvorfor er Norge blitt en humanitær stormakt i verden? Det går en lang historie bakover, og den ender i juleevangeliet. Det er Jesus-barnet selv som blir flyktning. Foreldrene rømmer
785 til Egypt for å bringes i sikkerhet for en konge som vil drepe alle guttebarn, for derved å ta livet av den av dem som skulle bli en konge. De historiene og fortellingene den samme flyktningen forteller i sitt korte liv, bærer preg av de erfaringene han fikk som tidlig flyktning. Vis gjestfrihet. Hold er åpen dør. Dekk bord for andre. Gi nattely.

790

Det har ligget tungt over oss i to tusen år. Du trenger ikke å være opplyst eller
795 from for å skjønne Jesu ord i Bergprekenen:

800 Salige er de som blir forfulgt for rettferdighets skyld, for himmelriket er deres.

805 Så kommer livsoppdraget på rekke og rad, for hva det er å være et gagns menneske. Han bruker seg selv:

810

For jeg var sulten, og dere ga meg mat.
Jeg var tørst, og dere ga meg drikke.
Jeg var fremmed, og dere tok imot meg.
815 Jeg var uten klær, og dere kledde meg.
Jeg var syk, og dere så til meg.

820

Og så oppsummerer han det slik:

825

Alt dere gjorde mot en av disse mine minste, det gjorde dere mot meg.

830

Der plantes vår menneskelighet, med respekt og ansvar for de svake, de syke, de forfulgte. Eller med andre ord:

835 Der får vi ansvaret for flyktningen.

840 Så har han og hun vandret gjennom verdenshistorien. Flyktningen har rømt fra kriger og despoti, fra galskap og ondskap, og fått sitt navn skrevet inn i Røde Kors' charter, flyktningkonvensjonen, folkeretten og FNs menneskerettigheter. Vi har sikret dem. Vi har lovet dem alt vi setter høyt.

845

850

855 Hvordan gikk det forresten med tibetanerbarna på Gjøvik? De ble som
skjevøyne nordmenn. Noen dro hjem, andre ble værende. Stiftet familie og
forteller barnebarna om da de kom med danskebåten.

860

Ungarske Peter fra Budapest, som fikk julegaver i romjula i 1956, tok etter hvert
artium. Så ble det studier på Blindern og eksamen i samfunnsøkonomi. Han
endte som administrerende direktør i Huseiernes Landsforbund. Du har sikkert
hørt om Peter ... Batta.

865

870 Og de to ungene som pakka inn julepresangene igjen og sendte dem til
flyktningene i Kristiansand?

875 Det var broren min og jeg.

880 **Kilde**
<div>uia.no</div>

Emner
Foredrag

885 **URI**
<https://www.virksommeord.no/tale/pa-flukt-i-en-verden-med-stengte-grenser>